

Войтенко Ю.М.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ І КРАЇНАХ БАЛТІЇ (1991–2004 РР.): ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У даній статті здійснено спробу провести порівняльний аналіз щодо проблеми становлення судової влади в Україні і країнах Балтії протягом перших років відновленої незалежності. Судова система усіх цих країн була у своїй основі відображена в їх конституціях, які були ухвалені у перші роки відновленої незалежності. Це було відображено судоустрій, котрий вже був відмінним від радянської моделі. Згідно проведеного дослідження, український і балтійський досвід становлення судової влади є схожим на інституційному рівні, проте є достатньо відмінним фактично. Інституційна схожість проявляється у подібності ряді судових органів, зокрема місцевих, регіональних та Верховного суду. Також ці країни, за виключенням Естонії, мають Конституційні суди з подібною юрисдикцією. Українська судова система найбільш є схожою з латвійською серед усіх балтійських країн. У цих двох країнах існує подібність рівнів судових інстанцій, їх юрисдикція, а також призначення суддів на постійній основі парламентом. Також для цих двох країн, на відміну від Литви та Естонії, є властивим внесення змін до своїх конституцій, зокрема і в частині статусу та функціонування судової влади. Навіть Конституційний суд у цих двох країнах почав діяти з 1996 року. У Литви та Естонії існує схожість між собою у частині призначення суддів з боку президентської вертикалі, попри те, що ці країни мають відмінну форму правління. Подібність у цих країн проявляється ще й у тому, що вони ухвалили своїх конституцій, у яких було відображено судову систему, на всенародних референдумах у 1992 році, що є відмінним від України і Латвії. Відповідно, тексти Основних законів цих країн не зазнали істотного коригування протягом наступних років, зокрема і щодо статусу та повноважень судової влади. Проте, фактичною відмінністю України від усіх трьох країн Балтії протягом зазначеного періоду (особливо після 1994 року) було те, що демократичний інституційний вимір судової влади не зміг подолати антидемократичний, котрий проявлявся у використанні різного роду адміністративного впливу на суддів з боку вищестоящих органів. Відповідно судді в Україні, на відміну від країн Балтії, на практичному рівні не стали незалежними.

Ключові слова: суди, влада, конституція, закон, кодекс, парламент.

Постановка проблеми. Державотворчий процес неодмінно пов'язаний зі становленням та функціонуванням владно-управлінських інститутів, які регулюють та захищають систему цінностей котра виражається у нормах права. Одним з таких інститутів є судова влада, котра представлена судами різних рівнів і, відповідно, судьями які їх наповнюють. Судова влада займає одне з вагомих місць у кожній суверенній державі та її державному ладі. Україна і країни Балтії, з проголошенням відновлення незалежності, почали розробляти концепції державного будівництва та його інститутів, зокрема і судів. Тому, у даному контексті, досить цікаво провести порівняльний аналіз процесу становлення судової влади в Україні і країнах Балтії протягом перших періодів новітнього державотворення зазначених країн.

Метою статті є визначення особливостей становлення судової влади в Україні і країнах Балтії

у період з 1991 по 2004 роки шляхом використання порівняльного аналізу.

Виклад основного матеріалу. З проголошенням парламентом незалежності України 24 серпня 1991 року, у Акті якого зазначається, що «на території України мають чинність виключно Конституція і закони України» [6], виникла потреба мати власні національні органи державної влади, котрі створювали і захищали б правове поле суверенної держави. Ще за рік до цього доленосного рішення, Верховна Рада УРСР у Декларації про державний суверенітет визначила: «Державна влада в Республіці здійснюється за принципом її розподілу на законодавчу, виконавчу та судову» [8].

Після затвердження Акту проголошення незалежності України на всенародному референдумі 1 грудня 1991 року і остаточного розпаду СРСР 25 грудня, суверенна українська держава увійшла у 1992 рік. Вже навесні 1992 року відбуваються

пошуки оптимальної правової системи для України і відбувається напрацювання відповідних змін. Так, 28 квітня 1992 року Верховна Рада України затвердила напрацьовану фахівцями Концепцію судово-правової реформи [25, с. 474].

В умовах реформування створюються незалежні арбітражні суди: Верховний суд України і Вищий арбітражний суд України, котрі паралельно існують все перше десятиліття незалежності (до 2002 року). Ще 6 листопада 1991 року Верховна Рада ухвалила Арбітражний процесуальний кодекс України (набув чинності 1 березня 1992 року) [7]. Цей кодекс визначав спрощений і більш швидкий порядок розгляду господарських спорів, адже країна переходила до ринкової економіки, з різними суб'єктами господарювання.

Вже 3 червня 1992 року парламентом було ухвалено Закон України Про Конституційний Суд України [17]. Сам же Конституційний Суд із повним складом суддів (18) був сформований після остаточного ухвалення Конституції України у вересні-жовтні 1996 року [25, с. 487]. У Перехідних положеннях ухваленого парламентом Основного Закону зазначалося, що Конституційний Суд формується протягом трьох місяців після набуття чинності Конституції України [13]. У цей час став чинним новий Закон Про Конституційний Суд України (16 жовтня 1996 року) [18].

14 липня 1992 року Україна подала офіційну заявку на вступ до Ради Європи у якій визначалося прихильність суверенної держави до демократичних цінностей, які існують у країнах Європи [25, с. 475]. 26 вересня 1995 року ПАРЄ затвердила висновок щодо вступу України до Ради Європи [25, с. 482]. Це спонукало владу України до врахування європейських демократичних і правових принципів при розробці та ухваленні законопроектів, а також щодо прозорості і відкритості у функціонуванні органів державної влади, зокрема і судової її гілки.

Того ж року (15 грудня) Верховна Рада України ухвалила Закон України Про статус суддів [23], згідно якого суддя визнавався як носій судової влади, котрий керується виключно законами з метою здійснення правосуддя. Суддів загальної юрисдикції, які пройшли п'ятирічний (випробувальний) термін, призначала Верховна Рада України безстроково [23].

Вже 3 лютого 1993 року Верховна Рада України ухвалила Постанову Про перейменування військових трибуналів України у військові суди України і продовження повноважень їх суддів [21]. Тобто військова юстиція також почала реформуватися під вимоги часу.

У цей рік (23 грудня) парламент ухвалив Закон України Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів [14], а також цього дня було прийнято Закон України Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [15].

2 лютого 1994 року парламент прийняв Закон України Про органи суддівського самоврядування [20], згідно якого найвищим органом суддівського самоврядування визначався з'їзд суддів. У цей день Верховна Рада України також ухвалила Закон України Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів України [16].

Того ж року (24 лютого), з метою вирішення спорів у сфері міжнародної торгівлі, було ухвалено Закон України Про міжнародний комерційний арбітраж [19]. Вцілому, від проголошення незалежності і до ухвалення Конституції України (1991–1996 рр.), як зауважує дослідник системи судочинства в Україні С. Ярош, «судова система виглядала таким чином: формально незалежні судді фактично перебували у певній залежності від голів судів, обласних рад та органів Міністерства юстиції України» [27].

Ухвалення Конституції України 28 червня 1996 року ознаменувало собою новий етап вітчизняного державотворення. Це, безперечно, стосувалося і судової влади. У Основному Законі був затверджений принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову (стаття 6 КУ), котрий містився ще у Декларації про державний суверенітет України. Конституція отримала найвищу юридичну силу і її норми стали діяти прямо. Правосуддя регламентувалося окремим розділом (8) у Конституції. Згідно нього: «Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції» (стаття 124); «Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України» (стаття 125) [13]. Окрім того, Конституцією було передбачено створення колегіального органу з двадцяти членів, який вносить подання на призначення та звільнення суддів – Вищої ради юстиції (стаття 131) [13]. Закон Про вищу раду юстиції був напрацьований і затверджений Верховною Радою України аж 15 січня 1998 року.

З ухваленням Конституції в Україні фактично існували одночасно три вищі суди – Верховний суд, Конституційний суд і Вищий арбітражний суд. Кожен з цих судів виносив власні рішення щодо різного роду правових питань. У Перехідних положеннях Конституції 1996 року зазначалося, що протягом п'яти років здійснюють свої

повноваження Верховний суд України і Вищий арбітражний суд України «до сформування системи судів загальної юрисдикції» (п. 12) [13].

7 лютого 2002 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про судоустрій і статус суддів». У цьому законі зазначено: «Судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства» (стаття 1) [24]. У цьому законі визначено систему судів загальною юрисдикції. До них належать: місцеві суди, апеляційні суди, Апеляційний суд України, Касаційний суд України, вищі спеціалізовані суди, Верховний суд України (стаття 18) [24].

В умовах судової реформи навесні 2004 року було ухвалено новий Цивільно-процесуальний кодекс (котрий замінив попередній 1960 року); ухвалено Закон України Про третейські суди (котрий мав сприяти позасудовому вирішенню спорів, проте так і не набув своєї ефективності); апеляційною інстанцією щодо рішень місцевих судів стали обласні суди; єдиним судом касаційної інстанції став Верховний суд України; Господарськими судами стали колишні арбітражні суди [27]. Ухвалений у березні 2004 р. парламентом Закон України «Про порядок обрання на посаду та звільнення з посади професійного судді Верховною Радою України» визначав процедуру призначення суддів довічно, проте після того, як судді пройшли перший п'ятирічний строк на який їх призначив президент [22]. Щодо призначення Президентом суддів вперше на п'ятирічний строк, то таке Положення «Про порядок розгляду питань та матеріалів щодо призначення на посаду професійного судді вперше» було затверджено 30 червня 2004 року указом Президента [27]. Президент України згідно свого указу від 10 грудня 2003 року призначав також суддів на адміністративні посади, зокрема голову суду та його заступників.

Відповідно, на 2004 рік залишався фактичний вплив на суддів з боку голів відповідних судів, а також на них, за потреби, міг бути тиск з боку Адміністрації Президента, яка мала відношення як до призначення суддів на п'ятирічний строк, так і через своїх представників у Вищій раді юстиції. У цей другий період (1996–2004 рр.), попри юридичну незалежність суддів, останні змушені були, у ряді випадків, шляхом адміністративного тиску вирішувати на необхідні справи на користь влади. Це все, очевидно, не мало нічого спільного з справедливістю і судочинством. Адміністративний ресурс у цей період перемагав зародки правової держави, яка інституційно, проте не фак-

тично, існувала. Невдовзі це, а також зловживання владою посадовцями на різних рівнях, в умовах президентських виборів 2004 року, призвело до Помаранчевої революції.

Країни Балтії (Латвія, Литва і Естонія), після фактичного відновлення своєї незалежності від СРСР, почали також відбудовувати свої держави та її інститути на законодавчому рівні, відроджуючи як елементи політико-правової системи доокупаційного періоду, так і створюючи нові. Не стала виключенням у цьому процесі судова система.

Так, Сейм Латвії 6 липня 1993 року під час свого першого засідання за роки відновленої незалежності повернув у чинність Конституцію (Сатверсме) 1922 року, котра діяла у міжвоєнний період [10, с. 420]. Оскільки не всі положення даної моделі Конституції відповідали новітнім умовам, то вони підлягали корегуванню. Окрім того, у правовій системі Латвії залишались деякі положення радянського минулого, зокрема щодо прокурорського нагляду за виконанням законності в судах. Оскільки йшло у супереч незалежності судової гілки влади, то таке положення було скасовано [10, с. 424].

У Латвії з перших років відновленої незалежності була створена судова система з трьох рівнів: районні (міські) суди, окружні суди і Верховний суд [10, с. 424]. У судовій системі Латвії з'явилися також апеляційні суди, які розглядали рішення судів нижчого рівня. Судді, згідно Конституції Латвії, затверджуються та усуваються з посад парламентом (Сеймом) [11].

Окремою інституцією став створений 1996 року Конституційний суд Латвії, положення про якого містилося ще у Декларації про відновлення незалежності Латвійської Республіки. Проте, до появи цього суду конституційної юрисдикції ще у Закон «Про судову владу» від 15 грудня 1992 року було визначено, що функції конституційного контролю має Верховний суд. У такий спосіб, станом на 1996 рік виникав дуалізм конституційної юрисдикції з боку Верховного та Конституційного судів Латвії. Лише 5 червня 1994 року парламент вніс зміни до Конституції Латвійської Республіки, згідно яких лише Конституційний суд у визначених законом компетенції розглядає справи про відповідність законів Конституції і має виключне право визнавати закони та інші правові акти, котрі не мають юридичної сили [2].

Найвищим судом загальної юрисдикції Латвії став Верховний суд, котрий розглядає цивільні, адміністративні та кримінальні справи. Департаменти Верховного суду розглядають справи

у касаційному порядку, а Судова палата у цивільних справах – в апеляційному порядку [4]. Затверджує суддів Верховного суду парламент (Сейм).

Загалом, Шосте скликання Сейму Латвійської Республіки ухвалило Цивільно-процесуальний кодекс яким керувалися учасники засідань під час судового процесу. Сьоме скликання латвійського Сейму прийняло Господарський закон, зміни до Кримінально-процесуального кодексу та зміни до Закону про адміністративне судочинство. Вже восьме скликання Сейму остаточно ухвалило новий Кримінально-процесуальний кодекс [3].

Отже, у перші роки відновленої незалежності була повністю сформована трирівнева судова система Латвії, котра була визначена чинним законодавством у перші роки незалежності і поступово вдосконалювалася рішеннями Сейму.

У Литві 25 жовтня 1992 року на всенародному референдумі було підтримано нову Конституцію. У її тексті зазначається: «Державна влада в Литві здійснюється Сеймом, Президентом Республіки та Урядом, Судом» [12]. Отже, Суд визнано одним з органів державної влади.

У литовській конституцією передбачені такі рівні судів: апілінкові та окружні суди, Апеляційний суд, Верховний суд (стаття 111), а також існує можливість мати спеціалізовані суди [12]. Судді Верховного суду призначаються та звільняються парламентом (Сеймом) за поданням президента; судді Апеляційного суду призначаються президентом за підтримки Сейму; судді апілінкових та окружних судів призначаються президентом [12].

31 травня 1994 року парламент Литви ухвалив Закон Про суди. У даному законі визначено компетенцію кожного з судів та їх статус. Так, Верховний суд, окружні та місцеві (апілінкові) суди є судами загальної юрисдикції, котрі розглядають цивільні, кримінальні та адміністративні справи; Апеляційний суд є судом загальної компетенції, котрий розглядає цивільні та кримінальні справи [9].

14 січня 1999 року ухвалено закон «Про заснування адміністративних судів», котрий узгоджується з Конституцією і законом про суди. У законі зазначається, що Вищий адміністративний суд та окружні адміністративні суди є спеціалізованими судами, котрі розглядають суперечки адміністративного характеру [9].

Окрім судів загальної юрисдикції, Конституція Литви 1992 року містить статус і повноваження Конституційного суду. 3 лютого 1993 року парламентом було ухвалено Закон Про Конституційний суд. Так, згідно законодавства Литви, Конституційний суд складається з дев'яти суддів, котрі

ухвалюють рішення щодо відповідності законів та інших актів парламенту (Сейму), президента та уряду Конституції [12].

В Естонії 28 червня 1992 року на всенародному референдумі було ухвалено нову Конституцію [5]. У її тексті було зазначено, що діяльність парламенту, президента, уряду і судів здійснюється за принципом розподілу і балансування влади (стаття 4) [5].

Судову систему Естонії включає у себе: уїздні, міські і адміністративні суди (це суди першої інстанції); окружні суди (є судами другої інстанції); Державний суд (являється судом найвищої інстанції, котрий одночасно є судом конституційного нагляду) [5]. Так в Естонії існує чотири уїздних суди, два адміністративних суди, два окружних суди і один Державний суд. Уїздні, адміністративні і окружні суди знаходяться під управлінням Міністерства юстиції [26].

Згідно Конституції Естонії, головуєчий Державного суду призначається на посаду парламентом за пропозицією президента, а члени суду – за пропозицією головуєчого [5]. Всі ж інші судді країни призначаються на посаду президентом за поданням Державного суду.

27 травня 1993 року відбулося перше засідання Державного суду у м. Тарта після відновлення незалежності Естонії. Згодом цей суд перетвориться на Верховний суд Естонії.

19 червня 2002 року парламент Естонії ухвалює Закон Про суд [1] у якому визначено статус і повноваження судів різних рівнів (окружних, адміністративних, апеляційних, Верховного) по всій території країни.

Отже, трирівнева судова система Естонії протягом першого десятиліття відновленої незалежності модернізувалася під вимоги часу та західних умов, оскільки Естонія та інші країни Балтії активно увійшли у європейський правовий і політичний простір.

Висновки. Становлення судової влади і системи вцілому в Україні та країнах Балтії відбулося після фактичного відновлення ними незалежності. Усі країни дослідження взяли в основу своєї судової системи трирівневий вимір (місцеві суди, регіональні суди і Верховний суд). Виходячи з особливостей форми правління та конституційної моделі, Україна і Латвія на постійній основі призначала суддів на рівні парламенту, а у Литві і Естонії саме президент відіграє ключову роль у цій процедурі. Щодо врегулювання проблем конституційної юрисдикції і тлумачення законів, то окремий Конституційний суд існує в Україні, Латвії і Литві, а в Естонії ці функції у зазначений

період виконував Державний суд. В Україні, Литві і Латвії Конституційні суди почали свою діяльність після ухвалення конституцій. Загалом, найбільш уніфікований закон, котрий регулював діяльність суддів, їх статус та вцілому інституцію суду був

остаточно ухвалений 2002 року в Україні та Естонії. У Латвії такого роду закон був ухвалений ще 1992 р., тобто до формального відновлення Конституції моделі 1922 р., а у Литві вже після всенародної підтримки Основного Закону – 1994 р.

Список літератури:

1. Courts Act. 2002. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/516032015002/consolide> (дата звернення: 30.07.2023).
2. History of the Court. URL: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/en/history/history-of-the-court/> (дата звернення: 29.07.2023).
3. History of the legislature. URL: <https://www.saeima.lv/en/about-saeima/history-of-the-legislature> (дата звернення: 30.07.2023).
4. Supreme Court of Latvia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Supreme_Court_of_Latvia (дата звернення: 28.07.2023).
5. The Constitution of the Republic of Estonia. 28.06.1992. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/521052015001/consolide/current#para103> (дата звернення: 27.07.2023).
6. Акт проголошення незалежності України. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 38. Ст. 502.
7. Арбітражний процесуальний кодекс України. Постанова Верховної Ради України від 6 листопада 1991 року. № 1799-XII. https://ips.ligazakon.net/document/view/t179800?an=395&ed=1993_06_3 (дата звернення: 31.07.2023).
8. Декларація про державний суверенітет України. Верховна Рада УРСР. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
9. Закон Литовской Республики О судах. 31.05.1994. №1-480. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6v63&documentId=TAIS.405199&category=TAD> (дата звернення: 28.07.2023).
10. Історія Латвії XX ст. / Блейере Д. та ін. Рига : «Юмава», 2005. 500 с.
11. Конституція Латвійской Республики. 6.07.1993. URL: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/11/Конституция-Латвийской-Республики.pdf> (дата звернення: 26.07.2023).
12. Конституція Литовської Республіки від 25 жовтня 1992 року. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/lit_konst1.htm (дата звернення: 29.07.2023).
13. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
14. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.
15. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 51.
16. Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів України. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 22. Ст. 140.
17. Про Конституційний Суд України. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 33. Ст. 471.
18. Про Конституційний Суд України. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 49. Ст. 272.
19. Про міжнародний комерційний арбітраж. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 25. Ст. 198.
20. Про органи суддівського самоврядування. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 22. Ст. 138, 139.
21. Про перейменування військових трибуналів України у військові суди України і продовження повноважень їх суддів. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 15. Ст. 135.
22. Про порядок обрання на посаду та звільнення з посади професійного судді Верховною Радою України. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 25. Ст. 354.
23. Про статус суддів. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 8. Ст. 56.
24. Про судоустрій і статус суддів. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 27–28. Ст. 180.
25. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / за ред. І. Б. Усенка. К. : Наукова думка, 2014. 501 с.

26. Трехступенчатая судебная система Эстонии. URL: <https://www.kohus.ee/ru/sudy-estonii/trehstufenchataya-sudebnaya-sistema-estonii> (дата звернення: 30.07.2023).

27. Ярош С. Історія реформ у судовій системі України: 1991-2001 роки. *Ракурс*. 2019. URL: <https://racurs.ua/ua/2415-istoriya-reform-u-sudoviy-systemi-ukrayiny-1991-2001-roky.html> (дата звернення: 28.07.2023).

Voitenko Yu.M. FEATURES OF THE ESTABLISHMENT OF THE JUDICIAL AUTHORITY IN UKRAINE AND THE BALTIC COUNTRIES (1991–2004): A COMPARATIVE ANALYSIS

In this article, an attempt was made to conduct a comparative analysis of the problem of the formation of judicial power in Ukraine and the Baltic states during the first years of restored independence. The judicial system of all these countries was basically reflected in their constitutions, which were adopted in the first years of restored independence. This was reflected in the judicial system, which was already different from the Soviet model. According to the conducted research, the Ukrainian and Baltic experience of the establishment of judicial power is similar at the institutional level, but it is quite different in fact. Institutional similarity is manifested in the similarity of a number of judicial bodies, in particular local, regional and the Supreme Court. Also, these countries, with the exception of Estonia, have Constitutional Courts with similar jurisdiction. The Ukrainian judicial system is the most similar to the Latvian one among all the Baltic countries. In these two countries, there are similarities in the levels of courts, their jurisdiction, and the appointment of judges on a permanent basis by parliament. Also, for these two countries, unlike Lithuania and Estonia, it is characteristic to make changes to their constitutions, in particular, in terms of the status and functioning of the judiciary. Even the Constitutional Court in these two countries began to operate in 1996. In Lithuania and Estonia, there is a similarity between themselves in terms of the appointment of judges by the presidential vertical, despite the fact that these countries have a different form of government. The similarity of these countries is also manifested in the fact that they adopted their constitutions, in which the judicial system was reflected, in national referendums in 1992, which is different from Ukraine and Latvia. Accordingly, the texts of the Basic Laws of these countries did not undergo significant adjustment during the following years, in particular, regarding the status and powers of the judiciary. However, the actual difference between Ukraine and all three Baltic countries during the mentioned period (especially after 1994) was that the democratic institutional dimension of the judiciary could not overcome the anti-democratic one, which was manifested in the use of various kinds of administrative influence on judges by higher authorities. Accordingly, judges in Ukraine, unlike the Baltic countries, have not become independent on a practical level.

Key words: courts, power, constitution, law, code, parliament.